

ושמע חבירו ואמר ואני (נזיר כ)

גליון 370

איתא במתניתין בריש פרק ד' (דף כ:) מי שאמר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני ואני כולם נזירים. הותר הראשון הותרו כולן וכו'.

ובגמ', יתיב ר"ל קמיה דר' יהודה נשיאה ויתיב וקאמר והוא שהתפסו כולן בתוך כדי דיבור וכו'. ויש לחקור מה ביאור האמירה של ואני כשאומרו תוך כדי דיבור של קבלת חבירו, האם יש בזה התפסה שכאילו אמר ואני כמוהו. וכמו אחד שאומר ככר זה כהקדש, דמתפס באיסור של ההקדש, ה"ה כאן מתפס בנזירותו של חבירו, שגם הוא יהיה כמוהו. או שאין כאן התפסה בקדושת נזירותו אלא שאומר גם אני רוצה לומר הריני נזיר, והאני מתפרש שגם אני אומר הריני נזיר.

ובריש מכילתין האומר אהא, ונזיר עובר לפניו, הוי נזיר מדין יד, שאע"פ שלא גמר דיבורו בכל זאת נחשב כאילו אמר הריני נזיר כמוהו. וא"כ גם כאן שאומר ואני לאחר ששמע קבלת חבירו, אפשר לפרש שאני גם מקבל נזירות.

אלא דצ"ב לפי"ז למה אם הותר הראשון הותרו כולם, דהא לא התפס בנזירותו אלא בס"ה אמר גם אני מקבל נזירות, וכמו באומר אהא, כשנזיר עובר לפניו, דבפשטות גם אם אח"כ נשאל ההוא על נזירותו, בכל זאת ישאר השני נזיר כי אין הראשון אלא הוכחה ופירוש לדיבורו של השני, והשני קיבל נזירות בפני עצמו. ואם מבואר דנזירותו תלויה בנזירות של הראשון מוכח דהוי התפסה בנזירותו, ולכן אם נעקרה הראשונה לא היה במה להתפס.

אלא דלפי"ז לא מובן למה בעינן שיהא בתוך כדי דיבור של הראשון, דהא המתפס בהקדש לא בעינן שיתפס תכ"ד של ההקדש, ומאי שנא הכא. אבל אם הביאור הוא שדיבורו כדיבורו שגם הוא מקבל נזירות, ניחא שרק אם הסמיך דיבורו לדיבור הראשון הו"ל כאומר גם אני אומר כמו שהוא אמר.

בחי' הרמב"ן בשבועות (דף כ) וכן בהלכותיו במס' נדרים (ריש פרק ב') הביא דהרי"ף למד מהדין של ואני דמהני התפסה בנדר. והקשה הרמב"ן דאי עביד מדין התפסה למה בעינן שיהא תכ"ד, וע"כ דהוי כמוציא נזירות מפיו כאילו אמר הריני נזיר. ותירץ דלעולם הוי התפסה, ושאיני התם דלא אמר אלא ואני, ואני לאחר דיבור לא משמע ואני נזיר, ולא כלום קאמר. אבל בתכ"ד ודאי אנדרא דחבריה מתפס, ורוצה לומר ואני כמוך ולכן הוי נזיר (וש"מ דמתפס בנדר נדר אע"פ שמתפס בשבועה לאו כמוציא שבועה מפיו). אמנם בריטב"א (שם בנדרים) כתב דכשהתפסו כולן תכ"ד חשיב נזירות כאילו פירש כל אחד ואני נזיר כמוך. ולא חשיב התפסה אלא שתלה נזירותו בו, שכשיהא מותר הוא. יהיו הם מותרים, וכדאמרין הותר הראשון הותרו כולן אבל לאחר כדי דיבור לא מהני משום דליכא התפסה, ולא הוי נמי יד כלל דילמא ואני שותה יין כל היום קאמר עד שיאמר ואני כמותך והוי יד לנזירות.

שיטת הרמב"ן היא שואני פירושו שמתפס בנזירותו, שיהא כמוהו בלי שאמר הריני נזיר. אבל לריטב"א ואני פי' גם אני הריני נזיר כמוך. וכן כתב בפירוש רבינו אברהם מן ההר בסוגיין בשם רבינו שלמה, דאני נזיר כמותך משמע. וראמ"ה חלק עליו ופירש דהוי התפסה להיות כחבירו, והוי כמאן דאמר ואני כמותך ולא ואני נזיר כמותך.

ובתוס' רי"ד בספר המכריע (סי' פט) כתב דא"א לומר דהוי התפסה, דלא תקרא התפסה אלא כשמתפס חפץ בחפץ ואמר חפץ זה יהא כחפץ זה אבל על גופו אינה נופלת לשון התפסה שיאמר גופי אסור כגופו. ועוד דאי מכח התפסה לא בעינן תכ"ד.

אלא דהראשונים הקשו דאי הוי כאומר הריני נזיר אמאי קתני הותר הראשון הותרו כולן. והא דטען דאין התפסה בגופו, י"ל דשאני נזיר דגופו קדוש ולא הוי כשבועה שאינו אלא איסור על הגברא אלא הגברא עצמו נהיה חפצא של נזיר, ולכן אפשר להתפס בו.

והנה ברמב"ם (פ"ג נדרים ה"ג) כתב כיצד המתפס בנדרים חייב. שמע חבירו שנדר ואמר ואני כמותך בתוך כדי דיבור, הרי זה אסור במה שנאסר בו חבירו וכו'.

והקשה שם במשנה למלך וז"ל יש לתמוה דבאומר ואני כמותך למאי איצטריך שיהיה תכ"ד, דע"כ לא אמרינן בגמ' רפ"ד דנזיר דבעינן שיתפס תכ"ד דנודר אלא באומר ואני לבד, דאם לא אמרו תכ"ד דנודר לא הוי דיבור כלל, ולא משתמע מדבריו אהיכא קאי אבל כשהוא תכ"ד קאי אדברי הנודר אבל באומר בפירוש ואני כמותך אפי' אחר כמה ימים אמאי לא מהני וכו'. ובריש הל' נזירות דין ו' כתב רבינו נזיר שהיה עובר לפניו וכו' משמע דפשיטא ליה באומר אהיה כמו זה דהוי נזיר וכו'. וכן כתב הר"ן בפירוש פרק ג' דשבועות דאי אמר ואני כמוך אפי' לאחר כדי דיבור הוי נזיר.

אמנם במחנה אפרים (נדרים ס"ב) כתב דהרמב"ם הרי איירי בנדר, ולכן באומר ואני כמותך לא חל כלום דאיסורא דנדר לא חל אגברא (כשבועה) אלא אחפצא. ואם אסר ככר אחד ואמר על אחר שהוא כמוהו אסור. אבל בנדר של פלוני שאומר לו ואני כמותך אינו כלום, ורק באומר תכ"ד בכה"ג אדיבוריה קא מתפס שאני כמוך אסור את החפץ הזה עלי. וזהו שכתב הרמב"ם בנדר דבאומר הריני כזה בעינן תכ"ד.

והא דהביא המל"מ מר"ן בשבועות דאי אמר ואני כמוך מהני אפי' לאחר כדי דיבור היינו בנזיר. ובנזיר אם נקטינן כשיטת המהרי"ט (ח"א ס"י נג) שהנזיר עצמו נתפס בנדר ונתקדש גופו דומיא דכהן וממילא נאסר, ממילא המתפס בו הוי כמוהו גם לאחר כדי דיבור דומיא דמתפס בחפצא של נדר.

ולפי דברי המכריע משמע שגם בנזיר לא מהניא התפסה בגופו, דהא ביאר דכיון דסמך דיבורו בתכ"ד הוי כאילו אמר הריני נזיר. וכתב דלא תיקרא התפסה אלא חפץ בחפץ ולא בגופו, שיאמר גופי כגופך. ומשמע שהרי"ד למד דלא כמהרי"ט שנזיר קדוש ולכן אפשר להתפס בו אלא נזיר הוא איסור אגברא כשבועה, ולכן לא שייך להתפס בו אלא בדיבורו שהוא רק תכ"ד. אבל הרמב"ן למד שהאומר ואני הוי התפסה בנזירותו. ובאומר הריני כזה כשנזיר עובר לפניו כתב הרמב"ם להדיא (פ"ב נזירות הל' ג-ד) המתפס בנזירות הרי זה נזיר כמו שביארנו בדין כל המתפס בנדר. היה נזיר עובר לפניו ואמר הריני כזה הרי זה נזיר, ולא בעינן תכ"ד. ומדוע כאן בעינן תכ"ד.

וביאר בשיעורי רבנו משולם דוד הלוי (ריש פרק ד', עמ' קצז) שכשמתפס בנזיר עצמו א"צ תכ"ד, ובמתניתין מיירי שמתפס בדיבורו של הראשון, וכיון שמתפס בדיבורו בעינן דוקא תכ"ד.

וכן כתב בחי' ר' שמעון (נדרים ס"י ג) דשתי התפסות הן, התפסה העיקרית בנדרים כקרבן, שיהיה דבר זה כדבר ההוא, וחל איסור על דבר הנתפס כהאיסור של הדבר האחר. ויש התפסה שניה על הדיבור, שאומר שיהיה דין זה כדין שהיה מהדיבור של הראשון, וזה הדין קיים בנזירות דכשאומר ואני לא אמר ואני כמוהו, והוי תכ"ד, הוי התפסה על הדיבור, שגם אני אומר כאמירתו. ובזה יישב את דברי הרמב"ם הנ"ל בנדרים מקושיית המל"מ וכנ"ל דאין התפסה על הגברא שנדר אלא הוי התפסה על דיבורו ולכן בעינן תכ"ד.

והנה בשטמ"ק בריש פרקין כתב דאם הותר הראשון הותרו כולם, וז"ל לפי שאמרו ואני כמוהו, ותלו נדריהם בנדרו. ויש מפרשים משום דחכם עוקר את הנדר מעיקרו, וכיון דהתיר החכם לראשון נמצא דהנדר עקור מעיקרו ואין לאחרים במה יתפסו, עכ"ל. משמע שלפשט הא' הותרו בלי הטעם שנעקר למפרע. והיינו כי אין כאן התפסה, ולכן גם אם נעקר הראשון, קבלתו העצמית נשארת אלא שהיות ותלה בנדרו הותר. הריטב"א הנ"ל ס"ל שואני אינו מדין התפסה כלל, דהא הרמב"ן הוכיח מואני שיש התפסה בנזירות וה"ה בנדר. והריטב"א דחה דלא הוי התפסה אלא נזירות גמורה רק שתלה נזירותו בראשון והן הן הדברים שכתב השטמ"ק בביאור הראשון.

נמצינו למדים שיש ג' שיטות בביאור הדין של ואני. להרמב"ן הוי התפסה בנזירותו. ולרמב"ם הוי התפסה בדיבורו. ולריטב"א לא הוי התפסה כלל אלא קבלת נזירות עם אותה לשון רק שתלה נזירותו בנזירותו.